

Methodiek

# Kleurrijke Energieambassadeurs

Een route van cursus tot praktijk



≡ provincie  
Gelderland

## Inhoud

Voorwoord .....	2
Over deze methodiek .....	3
Inleiding .....	4
Doelstelling.....	4
Doelgroep.....	5
Inhoud van de cursus .....	5
Persoonlijke leerdoelen.....	6
Aan de slag .....	6
Pilots in Nijmegen en Arnhem.....	7
Fase 1: Voorbereiding en werving.....	10
Vorbereiding.....	10
Werving en intakegesprekken.....	10
Andere aandachtspunten.....	11
Fase 2: Modules.....	12
Studiemap .....	12
Module 1: Positionering en profilering als Kleurrijke Energieambassadeur.....	13
Module 2: Inspiratiebronnen voor duurzaam handelen.....	13
Module 3: De urgentie en mogelijkheden van de energietransitie .....	14
Module 4: Het belang van energiebesparing en praktische maatregelen.....	14
Module 5: Communicatie en beïnvloedingsvaardigheden .....	14
Fase 3: Uitvoering en implementatie .....	16
Fase 4: Afronding en evaluatie.....	18
Afronding.....	18
Evaluatie .....	18
Referenties .....	20
Colofon .....	21
Bijlage 1: Evaluatie-enquête voor deelnemers .....	22
Bijlage 2: Evaluatie-enquête voor docenten .....	27

## Voorwoord

Geachte lezer,

Onze samenleving staat voor de uitdaging om de stap van fossiele naar duurzame energie te maken. Een belangrijke uitdaging waarvoor zowel overheden als burgers medeverantwoordelijk zijn. Daarom is het informeren, overtuigen en betrekken van burgers bij deze overstap essentieel. Zij zijn immers degenen die de gevolgen hiervan ondervinden en het verschil kunnen maken.

Bureau Wijland heeft vanuit zijn maatschappelijke opdracht – het creëren van duurzame verbindingen tussen mensen, organisaties en de samenleving – in samenwerking met Klimaatverbond Nederland en Huis van Compassie de cursus Kleurrijke Energieambassadeurs ontwikkeld. De uitwerking hiervan bestaat uit twee pilots die in opdracht van de gemeente Nijmegen en de gemeente Arnhem en respectievelijk in Nijmegen en Arnhem zijn uitgevoerd. Provincie Gelderland heeft de totstandkoming van deze methodiek ten behoeve van de uitrol van deze cursus in andere Gelderse gemeenten mogelijk gemaakt. Als Bureau Wijland zijn wij alle partners en Kleurrijke Energieambassadeurs dankbaar voor hun enthousiasme.

De cursus Kleurrijke Energieambassadeurs kwam tot stand onder de vleugels van ons programma Kleurrijk Groen. Het fundament van Kleurrijk Groen bestaat uit het toerusten van cultureel diverse vrijwilligers die affiniteit hebben met groen en duurzaamheid met kennis, handvatten en vaardigheden om burgers uit alle groepen van de samenleving het belang van duurzaamheid te laten inzien en hen zo te stimuleren bewuster om te gaan met de wereld.

We hopen dat we met Kleurrijke Energieambassadeurs een belangrijke bijdrage leveren aan meer inclusie in de energietransitie. Ik wens alle Kleurrijke Energieambassadeurs veel succes toe met het verwezenlijken van hun plannen en ambities en ik hoop dat deze methodiek een weg vindt naar bredere implementatie.

Qader Shafiq

(Directeur Bureau Wijland)

*“De cursus was voor mij het antwoord op mijn zoektocht naar wat ik zelf kan doen voor de natuur en de planeet. Ik heb veel geleerd over de verschillende aspecten van energie besparen. We zijn samen verantwoordelijk voor de energietransitie.”*

**- Kleurrijke Energieambassadeur Neslihan**

## Over deze methodiek

Deze methodiek moet u zien als een algemene handleiding voor het opzetten van een cursus Kleurrijke Energieambassadeurs in uw eigen regio of gemeente. In dit verslag nemen wij u mee door het gehele proces van voorbereiding en uitvoering tot evaluatie. De handvatten die wij u geven, zijn gebaseerd op onze bevindingen uit de twee pilotcursussen die we gehouden hebben in Nijmegen en Arnhem in 2021. Door de tekst heen geven we dan ook voorbeelden van hoe dit concreet is vormgegeven in onze pilots.

Elke regio of gemeente is natuurlijk verschillend. De invulling van de cursus Kleurrijke Energieambassadeurs kan daarom aangepast worden aan de lokale werkelijkheid en de wensen van de opdrachtgever. Deze verschillen zagen wij al in de pilots: het uitgangspunt van gemeente Arnhem was om energiearmoede tegen te gaan, dat van de gemeente Nijmegen om de groene energietransitie te bevorderen. Deze methodiek vormt een leidraad, maar laat zich ook vertalen naar de lokale werkelijkheid en bijbehorende wensen (denk aan de sociale kaart van de regio, bevolkingssamenstelling, doel van de opdrachtgever). Er is dus veel ruimte voor maatwerk. Bureau Wijland kan hierbij adviseren.

Mocht u na het lezen de wens hebben om in uw regio of gemeente een cursus Kleurrijke Energieambassadeurs uit te rollen, dan biedt Bureau Wijland hierbij ondersteuning in drie vormen:

1. *Advies op maat*. Wij denken met u mee en adviseren over de uitrol van een cursus in uw regio, aansluitend op uw wensen en de lokale werkelijkheid.
2. *Advies op maat en ondersteuning bij plan van aanpak*. Wij denken mee en ondersteunen bij het totstandkomingsproces van de cursus, aansluitend bij uw wensen en de lokale werkelijkheid. De cursus wordt uitgevoerd door lokale organisaties.
3. *Planning en uitvoering door Bureau Wijland*. Wij nemen u het werk uit handen: wij plannen en voeren uit.

Additioneel kunt u bij ons een (concept-)studiemap verkrijgen. Zie hoofdstuk 'Fase 2' voor meer informatie over de studiemap.

Bij vragen kunt u contact met ons opnemen. Zie het colofon voor contactgegevens.

Tot slot een disclaimer wat betreft de activiteiten van de eerste lichter Kleurrijke Energieambassadeurs. Door de coronapandemie hebben zij helaas minder kansen gehad om hun leerdoelen tot uitvoering te brengen. Gelukkig hebben de gemeente Nijmegen en de gemeente Arnhem ons in staat gesteld om dit project nogmaals uit te voeren. Wij zullen de bevindingen en ervaringen van de nieuwe lichten gebruiken om deze handleiding te zijner tijd te versterken.

---

Let op: op deze methodiek heerst auteursrecht. Gebruik, verspreiding en aanpassing van de methodiek of (delen van) de cursus dient in overleg te gebeuren met Bureau Wijland. Zie Colofon voor contactgegevens. Gebruik voor commerciële doeleinden is niet toegestaan.

## Inleiding

Aanleiding, doel en opzet van de cursus

Het is inmiddels breed bekend dat de samenleving voor een uitdaging staat om anders om te gaan met energieconsumptie. Dit voorkomt dat het gebruik van fossiele grondstoffen verdere schade aan het milieu toebrengt. De verantwoordelijkheid voor deze uitdaging ligt niet alleen bij overheden maar ook bij de burgers.

Tijdens activiteiten van Kleurrijk Groen bleek dat er onder burgers een grote behoefte is aan informatie over duurzaam energiegebruik en de verduurzaming van woningen. Dit onderwerp heeft betrekking op zowel persoonlijke economische belangen als ook op het algemeen belang voor een duurzame wereld. In samenwerking met partners ontwikkelde Bureau Wijland een cursus voor mensen die affiniteit hebben met duurzaamheid en de energietransitie. Tijdens deze cursus worden zij toegerust om een brede groep Gelderse burgers te bereiken, te informeren en te voorzien van handelingsperspectieven op het gebied van verduurzaming en energieverbruik in het bijzonder.

Om de klimaatdoelstellingen lokaal te behalen, wordt van álle burgers verwacht dat zij bijdragen aan de energietransitie. Er zijn echter veel groepen in de samenleving die zich nochtans niet bezig houden met energie of duurzaamheid, waaronder mensen met een migratieachtergrond of met een lage sociaaleconomische positie (Klimaatverbond, 2019; Odekerken, Brock, Haydary, & Bellaart, 2021). Voor hen is het vaak lastig deze drempel over te gaan. Bovendien is de drempel om te investeren in verduurzaming hoog voor burgers die minder te besteden hebben. De stijging van de energiekosten zal deze groep relatief meer raken.

Om deze redenen is het zaak een extra inspanning te leveren om deze groepen bij de energietransitie te betrekken. Het is echter gebleken dat er handelingsverlegenheid bestaat bij gemeenten om alle burgers te betrekken bij deze transitie. Hier springt de cursus Kleurrijke Energieambassadeurs op in.

Niet alleen bewustwording bij burgers is essentieel, maar ook inclusieve inspraak van burgers bij overheden en organisaties. Ook hier springt dit instrument op in: het gereedmaken van burgers van alle achtergronden om zich in te spannen voor inspraak in de energietransitie.

## Doelstelling

Om iedereen, dus ook burgers die er sociaaleconomisch minder goed voorstaan, actief te betrekken bij de energietransitie, stellen wij de volgende doelen centraal:

- Het vergroten van kennis over het belang van duurzaam energiegebruik bij alle burgers;
- Het bevorderen van verantwoorde energieconsumptie bij alle burgers;
- Het opleiden van ambassadeurs met affiniteit voor duurzame energie om zoveel mogelijk burgers effectief te bereiken;
- Het verbeteren van communicatie tussen energieaanbieders en burgers;
- Het ondersteunen van (semi-)overheden en woningcorporaties bij het bereiken van burgers t.a.v. energievraagstukken;
- Het bevorderen van inclusief denken en handelen binnen de organisaties die bij de energietransitie betrokken zijn;
- Het bevorderen van inclusieve inspraak van burgers in de energietransitie.

## Doelgroep

Er zijn twee doelgroepen te onderscheiden: de doelgroep van cursusdeelnemers, en de doelgroep voor hun activiteiten als ambassadeur.

De vrijwilligers die deelnemen aan de cursus Kleurrijke Energieambassadeurs zijn mensen uit alle groepen in de samenleving, met diversiteit in culturele (migratie)achtergrond, leeftijd, gender, opleidingsniveau, werkervaring, sociaaleconomische positie, etc. Alleen met een diverse groep mensen kunnen wij de diversiteit aan burgers representeren en bereiken. De deelnemers hebben bovendien hart voor natuur, milieu en duurzaamheid, en affiniteit met het thema energie. Ze zijn sleutelfiguren in hun stad, wijk of persoonlijke kringen, denken inclusief, en zijn gemotiveerd om zich in te zetten voor hun medeburgers.

Zowel autochtone deelnemers als deelnemers met een migratieachtergrond zijn welkom. Opleiding of werkervaring is niet nodig, enkel een basisbeheersing van de Nederlandse taal.

Wanneer deelnemers als energieambassadeur aan de slag gaan, richten zij zich op een doelgroep naar keuze die nog niet bezig is met het thema energie of bereikt wordt met de energietransitie. Deze doelgroep kan net zo divers zijn als de deelnemers zelf. Juist de herkenbaarheid en het gevoel van vertrouwen dat mensen krijgen van iemand uit dezelfde groep is belangrijk om hen te overtuigen en te betrekken (Cook & Cooper, 2003; Luhmann, 2000).

## Inhoud van de cursus

De cursus Kleurrijke Energieambassadeurs is een laagdrempelige cursus voor sleutelfiguren met diverse culturele achtergronden in de wijk (zowel vrijwilligers met een autochtone achtergrond als sleutelfiguren met een migrantenachtergrond). Met deze cursus rusten wij de deelnemers toe met kennis om hun achterban te kunnen informeren over de noodzaak bewust om te gaan met energie, en hun persoonlijke en economische belang hierbij.

Om dit te bereiken staan de volgende drie **leerlijnen** centraal:

1. Urgentie: bewustzijn van de urgentie van de energietransitie en het betrekken van burgers hierbij.
2. Strategisch inzicht: handelingsperspectief m.b.t. beïnvloeding van burgers en organisaties; het laagdrempelig overdragen van informatie en inzicht in de natuur- en milieuwetgeving.
3. Persoonlijke ontwikkeling: inzicht in adviesvaardigheden en kennisoverdracht in een interculturele setting.

Tijdens de vijf modules krijgen de deelnemers inzicht in:

- Het belang van duurzaam energiegebruik;
- Financiële gevolgen van energiegebruik;
- Actoren op het gebied van energie en energietransitie;
- Beïnvloedings- en adviesvaardigheden;
- Cultuursensitief communiceren;
- Mogelijkheden en kansen om in de toekomst (beroepsmatig) actief te zijn bij het realiseren van de energietransitie.

In het hoofdstuk 'Fase 2' worden de modules toegelicht.

### Persoonlijke leerdoelen

Elke deelnemer stelt tijdens de eerste module diens eigen leerdoelen op, die verband houden met de persoonlijke ambities van de deelnemer. Tijdens het verloop van de cursus wordt hieraan gewerkt en hierop gereflecteerd. Waar nodig wordt de inhoud van de modules afgestemd op de leerdoelen van de deelnemers.

### Aan de slag

Na afronding van de cursus gaan de deelnemers aan de slag als 'Energieambassadeur'. Enkele voorbeelden van wat een Energieambassadeur kan doen:

- De Energieambassadeurs geven gevraagde én ongevraagde adviezen aan bijvoorbeeld gemeente, woningcorporaties, bewoners, bewonersorganisaties en het maatschappelijk middenveld.
- De Energieambassadeurs verzorgen informatiebijeenkomsten, excursies en activiteiten voor diverse doelgroepen, of informeren burgers op andere manieren over duurzame energie en de energietransitie.
- De Energieambassadeurs verbinden zich ieder voor langere tijd aan een organisatie die / initiatief dat nauw betrokken is bij de energietransitie: als lid, bestuurder, vrijwilliger, bij een inspraakorgaan, etc.
- De Energieambassadeurs zijn zichtbaar d.m.v. wijkbladen en andere lokale (sociale) media.
- Deelnemers komen met eigen ideeën om de duurzaamheidsgedachte te verspreiden onder diverse doelgroepen.

*“Wij zijn in de doe-modus en willen aan de slag.  
De urgentie voor duurzaam omgaan met energie is hoog  
en dat is een verantwoordelijkheid van ons allemaal.  
Daarom vinden wij het belangrijk dat alle Arnhemmers  
betrokken worden.”*

**- Kleurrijke Energieambassadeurs Arnhem 2022**

## Pilots in Nijmegen en Arnhem

Om een beeld te krijgen hoe het uitrolproces van deze cursus eruit kan zien, schetsen wij hoe dit is gegaan bij de eerste edities (pilots) van de cursus in Nijmegen en in Arnhem.

### *Vorbereiding en aanpak*

Eind 2020 hebben de eerste overleggen plaatsgevonden met de gemeenten Arnhem en Nijmegen over het opzetten van de cursus Kleurrijk Energieambassadeurs. Hierbij is gesproken over het doel en de doelgroep van de cursus, en is er een plan gemaakt voor de werving, de opzet van de modules, de uitvoering en het natraject (ook m.b.t. Covid-19).

Voor de uitvoering van cursus Kleurrijke Energieambassadeurs in Nijmegen en Arnhem werkte Bureau Wijland samen met een aantal lokale partners, onder andere bestaande uit Klimaatverbond Nederland, Huis van Compassie, de gemeenten Nijmegen en Arnhem en de Energiebank. De taakverdeling voor de uitvoering van de cursus is als volgt vormgegeven:

- Gemeenten Arnhem en Nijmegen: opdrachtgevers, werving deelnemers.
- Bureau Wijland: inhoud van de cursus en de opdrachten voor de beoogde energieambassadeurs, werving deelnemers, begeleiding ambassadeurs in de praktijk.
- Klimaatverbond Nederland: uitvoering en moderatie van de modules, werving deelnemers, begeleiding Arnhemse ambassadeurs in de praktijk.
- Huis van Compassie: werving deelnemers, begeleiding van de Nijmeegse ambassadeurs in de praktijk.
- Energiebank Regio Arnhem: verzorging van één module, activiteiten in samenwerking met energiecoaches.

### *Werving*

In Nijmegen is de werving in december 2020 van start gegaan, en in Arnhem in februari 2021. Om burgers te bereiken is er een oproep gemaakt, die is verspreid binnen de netwerken van Bureau Wijland, Klimaatverbond Nederland, Huis van Compassie en de gemeenten Nijmegen en Arnhem. Ook Netwerk Kleurrijk Groen Arnhem en Netwerk Kleurrijk Groen Nijmegen zijn ingeschakeld voor de werving van nieuwe deelnemers, net als lokale (wijk)kranten, sociale mediakanalen van betrokken partijen, en persoonlijke netwerken van betrokken personen.

Na de aanmeldingen van potentiële deelnemers hebben de organisatoren van Bureau Wijland en Klimaatverbond Nederland intakegesprekken gevoerd met de geïnteresseerden. Tijdens de gesprekken met potentiële deelnemers is gekeken naar de persoonlijke motivatie, ambities en visie. De affiniteit met het onderwerp duurzaamheid is bevraagd en er is gekeken naar de taalvaardigheid. Dat laatste is van belang om de cursus goed te kunnen volgen. Na de gesprekken bleef een diverse groep deelnemers over in beide gemeenten, zowel divers op het gebied van culturele achtergrond, als in hun niveau van kennis over energie(transitie).

### *Modules*

De cursus bestaat uit vijf modules, opgezet door Maisam Haydary (Klimaatverbond Nederland) in overleg met Yara Bon en Qader Shafiq (Bureau Wijland). Bij het vormgeven van de modules is gekeken aan welke onderwerpen een informatiebehoefte bestond onder burgers, en naar de doelstellingen van de opdrachtgevers. Daarnaast is er rekening gehouden met de wensen en doelen van de deelnemers.



De onderwerpen van de modules waren als volgt:

- Module 1: Positionering en profilering als Kleurrijke Energieambassadeur
- Module 2: Inspiratiebronnen voor duurzaam handelen
- Module 3: De urgentie en mogelijkheden van de energietransitie
- Module 4: Het belang van energiebesparing en praktische maatregelen
- Module 5: Communicatie en beïnvloedingsvaardigheden

Alles is beschreven in een studiemap voor de deelnemers, welke de leidraad vormde gedurende de cursus. In het hoofdstuk 'Fase 2: Modules' vindt u meer informatie over de modules en de studiemap.

De cursusavonden en -middagen waarin de modules van de cursus zijn gegeven, hebben digitaal plaatsgevonden in verband met Covid-19. Elke module bestond uit een drie uur durende interactieve bijeenkomst met een of meerdere gastdocenten. Voorafgaand kregen deelnemers opdrachten ter voorbereiding en tijdens de modules werden deze in break-out rooms besproken. Gedurende de hele cursus was er aandacht voor de persoonlijke leerdoelen van de toekomstige Energieambassadeurs, en de opdrachten die zij na de cursus zouden gaan uitvoeren.

Door versoepeling van de coronamaatregelen hebben de laatste twee modules van de cursus in Arnhem wel in fysieke vorm kunnen plaatsvinden.

Op verzoek van de deelnemers uit beide steden is zowel in Arnhem als in Nijmegen een zesde bijeenkomst georganiseerd, om dieper in te gaan op de praktische plannen van de deelnemers en om elkaar daarbij te helpen.

In september 2021 vond een excursie plaats naar windpark Nijmegen-Betuwe. Daar kregen de ambassadeurs een kijkje in de keuken van Energiecoöperatie WPN, en konden zij een windmolen van dichtbij bekijken.

#### *Aan het werk*

Na afloop van de cursus was het tijd voor de ambassadeurs om hun plannen in de praktijk te brengen.

Eigen initiatief werd gestimuleerd, maar ze hoefden het niet alleen te doen. In Nijmegen werden de ambassadeurs ondersteund door Huis van Compassie, en in Arnhem door organisatoren Bureau Wijland en Klimaatverbond Nederland zelf. Deze partijen hielpen de ambassadeurs bijvoorbeeld door hen te koppelen aan organisaties met een hulpvraag, hun netwerk te gebruiken en financiële ondersteuning te bieden voor activiteiten. Huis van Compassie heeft gezorgd voor periodieke bijeenkomsten voor de Nijmeegse energieambassadeurs, om de voortgang te bespreken en elkaar te helpen en inspireren.

Vanwege de coronapandemie hebben de ambassadeurs helaas niet alle kans gehad om bezig te gaan in de praktijk en hun plannen uit te voeren zoals ze zouden willen. Toch is er, zodra de maatregelen meer toelieten, een aantal activiteiten uitgevoerd zoals: het geven van voorlichting in de Stadskeuken in Arnhem, informatieverstrekking bij energiecorporatie Rijn-en-IJssel of bij de Voedselbank, wijkacties om bewoners te informeren over de energietransitie, het organiseren van gesprekken met wijkcomités om kennis te delen, en het contact houden met (overheids)instanties en bedrijven in de Nijmeegse

wijk Hees ter bevordering van zonnepanelen op publieke daken. Ook zijn enkele ambassadeurs doorgestroomd naar de cursus voor Energiecoaches van de Energiebank. Als energiecoach gaan zij op huisbezoek om advies op maat te geven over besparende maatregelen. Tot slot hebben de ambassadeurs geholpen bij het ontwerpen van promotiemateriaal en het werven van nieuwe deelnemers via wijkkranten. Hoewel enkele energieambassadeurs hun inspanningen hebben gestaakt, blijven anderen zich voor onbepaalde tijd inzetten als energieambassadeur.

### *Afronding*

De cursus is officieel afgerond tijdens een gezamenlijk mini-symposium op 11 november 2021 in het Posttheater in Arnhem. Hier waren de Energieambassadeurs uit zowel Arnhem als Nijmegen aanwezig, de organisatoren, medewerkers van de provincie, gemeenten en betrokken organisaties, en andere geïnteresseerden. De deelnemers kregen een certificaat voor hun deelname, en er werd gesproken over het belang en de toekomstvisie van de Energieambassadeurs.

Van beide pilots is een verslag geschreven ten behoeve van de opdrachtgevende gemeente.

### *Evaluatie*

Na afloop van de pilots in Arnhem en Nijmegen is de cursus door de organisatoren en deelnemers op drie manieren geëvalueerd: via een evaluatieformulier dat deelnemers na elke module invulden (zie bijlage 1), een evaluatieformulier dat docenten invulden (zie bijlage 2), en mondelinge nabespreking na de gehele cursus, o.a. tijdens een bijeenkomst met opdrachtgevers vanuit de gemeente en tijdens het mini-symposium van 11 november 2021. Hieruit zijn goede verbetertips gekomen die meegenomen worden voor toekomstige lichteningen.

In het evaluatieformulier per module konden de deelnemers hun mening geven over de inhoud en opzet van de modules. Ook docenten kregen een evaluatieformulier om feedback te geven op de begeleiding vanuit Bureau Wijland en Klimaatverbond Nederland en hoe de module in de toekomst eventueel aangepast zou kunnen worden.

De belangrijkste verbeterpunten samengevat:

- Organiseer een zesde module om nog dieper in te gaan op de praktische invulling van het ambassadeurschap. Deze is in zowel Arnhem als Nijmegen georganiseerd.
- De bijeenkomsten waren te kort, liever 4 in plaats van 3 uur.
- De bijeenkomsten liefst fysiek in plaats van online houden.
- Vanaf het begin helder maken aan de deelnemers wat de visie en opdracht van de opdrachtgever is.
- Maak een overzicht met voorbeeldactiviteiten en relevante organisaties waarmee kan worden samengewerkt na de cursus. Deze is gemaakt voor de nieuwe lichteningen.

---

In de volgende hoofdstukken lichten wij de stappen in het uitrolproces van de cursus nader toe, voor u als toekomstige organisator/opdrachtgever van een cursus Kleurrijke Energieambassadeurs. Er zullen handvatten en aandachtspunten worden gegeven, waarmee u stapsgewijs door het proces wordt geleid.

## Fase 1: Voorbereiding en werving

### Voorbereiding

Het proces begint bij het samenkomen van opdrachtgever(s), organisator(en) en andere betrokken partijen. In eerste instantie is het zaak om een **probleemstelling te formuleren** (bijvoorbeeld de gesignaleerde behoefte aan informatie over energiebesparing onder inwoners), en daarbij aansluitend de **wensen en doelstellingen** van de opdrachtgever(s) vast te stellen. Ook stelt u de beoogde **doelgroep** vast.

Vervolgens schrijft u een **plan van aanpak**, met daarin een duidelijke rolverdeling voor alle partijen. Let erop dat het plan van aanpak aansluit op de lokale werkelijkheid. Kijk bijvoorbeeld naar de lokale bevolkingssamenstelling en mate van betrokkenheid van burgers. Inventariseer ook de sociale kaart: onderzoek welke **lokale partijen/organisaties** een rol kunnen spelen of met welke samenwerking mogelijk is qua activiteiten.

In het plan van aanpak maakt u ook afspraken over de werving van deelnemers en de communicatie met partijen en deelnemers (wie is het aanspreekpunt? Wie benadert wie? Wie coördineert de communicatie? Hoe wordt geworven? Hoeveel deelnemers zoeken we?). Schets bijvoorbeeld een profiel van mogelijke deelnemers.

### Werving en intakegesprekken

De werving begint bij het maken van een oproep, flyer en/of persbericht dat kan worden verspreid. Dit bericht moet prikkelend en begrijpelijk worden geschreven, zodat ook mensen met een lagere beheersing van de Nederlandse taal het begrijpen.

Om diverse deelnemers te bereiken kunt u een oproep verspreiden onder bijvoorbeeld wijkcentra, opbouwwerkers, wijkregisseurs, organisaties werkzaam op het gebied van energie, duurzaamheid of diversiteit, of uw eigen netwerk in de regio. Sociale media kunnen hierbij nuttig zijn. Het is ook mogelijk dat deelnemers geworven worden via de netwerken van de huidige ambassadeurs. Kijk in uw eigen regio welke mogelijkheden u ziet voor werving. Hiervoor kunt u indien nodig een brainstormsessie organiseren met betrokken partijen.

Het is belangrijk dat er bij de werving aandacht is voor mensen met diverse culturele achtergronden en personen die een sleutelrol spelen in de stad/wijk. Let hierbij ook op mogelijke meertaligheid van geïnteresseerden. Deze doelgroepen zijn belangrijk om de energietransitie divers en inclusief te kunnen realiseren. Daarnaast is diversiteit gewenst in kennisniveau van het onderwerp energie(transitie), zodat deelnemers elkaar versterken in plaats van ondermijnen (meer uitleg hieronder).

Wanneer geïnteresseerden zich melden, nodigt u ze uit voor een intakegesprek. Tijdens zo'n gesprek maakt u kennis met de potentiële deelnemers en vraagt u naar hun persoonlijke motivatie, ambities en visie. Ook is het goed om een beeld te krijgen van hun professionele of studie-achtergrond, vrijwilligerswerk, affiniteit met het onderwerp duurzaamheid, en bereidheid zich (vrijwillig) in te zetten.

In de intakegesprekken dient ook gekeken te worden naar het kennisniveau van de potentiële deelnemers. Het niveau van de deelnemers onderling kan verschillen en het is belangrijk dat ieder goed mee kan komen in de cursus en dat de inhoud van de cursus aansluit op de behoeften van de deelnemers. Voorkennis is niet noodzakelijk – de cursus moet immers toegankelijk zijn voor iedereen – maar balans in de groep is dat wel. Wanneer het merendeel van de groep veel voorkennis over energie heeft, en een enkeling niet, kan dat zorgen voor een ongelijkwaardige dynamiek in de groep. Daarom is het goed hiervan bewust te zijn tijdens het selecteren van deelnemers n.a.v. de intakegesprekken.

Tot slot moet uit het gesprek blijken of de potentiële deelnemer de Nederlandse taal voldoende beheerst om de cursus goed te kunnen volgen.

De geïnteresseerde kan natuurlijk ook vragen stellen tijdens het intakegesprek. Bovendien is het van belang voor de deelnemers dat in de intakegesprekken duidelijk wordt welke rollen ze kunnen oppakken als ambassadeurs. Op deze manier kunnen de deelnemers sneller hun eigen doelen en ideeën opstellen en zich ontwikkelen.

De werving is succesvol als er een groep deelnemers uitkomt die divers is qua culturele en professionele achtergrond en gemotiveerd is om te beginnen.

### Andere aandachtspunten

- Zoek diverse samenwerkingspartners binnen de gemeente of wijk (zoals gemeentelijke organisaties woningbouwcorporaties, natuur- en milieuorganisaties, energiebedrijven, gemeenschappen en dergelijke) die betrokken zijn bij de energietransitie.
- Laat docenten en moderatoren van tevoren met elkaar kennismaken en verwachtingen uitspreken.
- Een moderator is bij voorkeur iemand van de organiserende partijen (dit kan bijvoorbeeld iemand van Bureau Wijland of Klimaatverbond Nederland zijn), maar moet ook kennis van de thema's en van cultuursensitiviteit hebben en ervoor openstaan om zich laten te adviseren.
- Schets een profiel van mogelijke deelnemers, om gericht te werven en docenten te kunnen informeren.
- De werving of de begeleiding na afloop van de cursus kunnen worden uitbesteed aan een andere partij. Zo was de begeleiding bij de pilot in Nijmegen ondergebracht bij Huis van Compassie. Maak hierover duidelijke afspraken en teken een overeenkomst.

## Fase 2: Modules

De cursus in zijn huidige vorm bestaat uit vijf modules. De modules zijn aan te passen aan de wensen en doelstellingen van opdrachtgevers of deelnemers.

Elke module bestaat uit een drie of vier uur durende interactieve bijeenkomst rondom een specifiek onderwerp, gedoceerd door een gastdocent en gemodereerd door de aangewezen moderator. Docenten kunnen aan deelnemers vragen voorbereidingsopdrachten te maken of artikelen te lezen, voorafgaand aan de bijeenkomst.

De onderwerpen van de modules in de huidige vorm zijn als volgt:

- |           |  |
|-----------|--|
| Module 1: | Positionering en profilering als Kleurrijke Energieambassadeur |
| Module 2: | Inspiratiebronnen voor duurzaam handelen                       |
| Module 3: | De urgentie en mogelijkheden van de energietransitie           |
| Module 4: | Het belang van energiebesparing en praktische maatregelen      |
| Module 5: | Communicatie en beïnvloedingsvaardigheden                      |

Hieronder leiden wij u door de modules heen.

### Studiemap

Een studiemap helpt de deelnemers overzicht te bewaren over de opzet van de cursus en geeft hen inzicht in de modules die ze te wachten staan. Ook vormt het een naslagwerk voor praktische informatie en het voorbereidende huiswerk voor elke module. Wij raden aan een studiemap op te stellen en deze bij de eerste bijeenkomst te overhandigen aan de deelnemers. Bureau Wijland kan u in overleg een (concept-)studiemap verschaffen.

Wat staat er in de studiemap?

- Een voorwoord of inleiding;
- De doelstellingen van de cursus en de leerlijnen (urgentie, strategisch inzicht en persoonlijke ontwikkeling);
- Praktische informatie zoals het rooster en de locatie(s);
- Contactgegevens van moderatoren en indien gewenst docenten;
- Indien gewenst een deelnemerslijst;
- Informatie per module:
  - Onderwerp/inleiding van de module
  - Introductie van de docent(en)
  - Leerdoelen
  - Programma (van inloop tot afronding, liefst met tijdsindicatie per programmaonderdeel)
  - Voorbereidende opdracht(en)
  - Opdracht(en) tijdens de bijeenkomst
  - Literatuur (gekozen door docent)
  - Eventueel andere tips, links of bijlagen die de docent wil delen.

Wij raden daarnaast aan om een overzicht toe te voegen met voorbeeldactiviteiten voor Energieambassadeurs en relevante lokale organisaties waarmee kan worden samengewerkt na de cursus. Dit maakt dat de deelnemers een concreter beeld kunnen vormen van het werk van een Kleurrijke Energieambassadeur en geeft ze inspiratie voor eigen activiteiten.

De studiemap kan ook worden overhandigd aan gastdocenten, om hen inzicht te geven in de opbouw van de cursus en de plaats die hun module inneemt in het geheel. De docenten leveren voor hun eigen module zelf input voor de studiemap aan.

### Module 1: Positionering en profilering als Kleurrijke Energieambassadeur

Tijdens deze module maken de deelnemers kennis met elkaar en met de moderatoren. Het belang, het doel en de opbouw van de cursus worden besproken. Deelnemers krijgen antwoord op de vragen: wie is en wat doet een Kleurrijke Energieambassadeur?

Het is handig om in deze module ook de wensen en doelstellingen van de opdrachtgever (bijvoorbeeld een gemeente) te communiceren. Mogelijk kan de opdrachtgever zelf aanwezig zijn om dit te doen.

In deze eerste module stelt elke deelnemer diens persoonlijke leerdoelen op, gebaseerd op de eigen ambities en vaardigheden. De moderatoren helpen hierbij. Tijdens het verloop van de cursus wordt hieraan gewerkt en hierop gereflecteerd.

Naast het informatieve deel heeft elke module een aantal kleine opdrachten. Bij het maken en uitvoeren van deze opdrachten wordt samengewerkt met een andere energieambassadeur. Tijdens de eerste module worden de deelnemers aan elkaar gekoppeld. Vorm de duo's op zo'n manier dat de diversiteit benut wordt, maar geen barricades opwerpt. Bijvoorbeeld: een groot verschil in kennisniveau binnen een duo kan bevorderend zijn (men leert van elkaar), maar kan er ook toe leiden dat één van de twee wordt ondergesneeuwd. Dit vergt inschattingsvermogen en mensenkennis van de moderator(en) en inzicht in de groepsdynamiek. Eventueel kunt u tijdens de intakegesprekken al navraag doen naar iemands gedrag in een groep (bijv. dominant of juist afwachtend). Het is belangrijk om gedurende de gehele cursus te zorgen voor een veilige sfeer, waarin elke deelnemer de ruimte krijgt om te spreken en gehoord wordt door de anderen.

### Module 2: Inspiratiebronnen voor duurzaam handelen

Tijdens deze module wordt er gekeken naar waarom mensen doen wat ze doen: Wat beweegt hen om aan de energietransitie bij te (willen) dragen en om zorg voor natuur en milieu uit te dragen? En wat hindert hen daarbij?

Daarbij kijken we naar de rol van traditionele en culturele achtergronden, levensbeschouwelijke tradities en opvoeding. Eveneens komen vragen aan de orde als: hoe werd in het verleden met energie omgegaan, hoe doen we dat nu, en hoe kan de toekomst eruit komen te zien? Welke generaties worden bij die processen betrokken?

Ook de relatie tussen het lokale en wereldwijde niveau van energietransitie wordt besproken. Tijdens de reflecties en opdracht is er ruime gelegenheid stil te staan bij de eigen inspiratiebronnen.

Tot slot is er aandacht voor de rol van cultuur en culturele verschillen in de dynamiek tussen mensen. Hoe benader je iemand op een cultuursensitieve manier?

### Module 3: De urgentie en mogelijkheden van de energietransitie

Deze module gaat over het belang van de energietransitie. Onder andere de volgende vragen worden besproken: wat houdt de transitie naar duurzame energie in? Waarom willen we die transitie doormaken? Wat is de koppeling hiervan met de CO<sub>2</sub>-uitstoot? Welke (duurzame) energiebronnen zijn er? Waar en hoe kun je die duurzame energie krijgen?

Daarna wordt er stilgestaan bij onze eigen impact (ecologische voetafdruk/ CO<sub>2</sub>-voetafdruk). Hoeveel CO<sub>2</sub> stoten wij zelf uit? Hoe staat dit in verhouding met de rest van Nederland? En met de rest van de wereld?

Aan de hand van bijvoorbeeld huiswerkopdrachten en stellingen kunnen bovenstaande vragen worden besproken in de groep, en worden deelnemers zich meer bewust van de wereld van energie en hun eigen aandeel daarin.

### Module 4: Het belang van energiebesparing en praktische maatregelen

In deze module wordt er gekeken naar de invloed van het gebruik van energie op het milieu, en de consequenties voor huishoudens. Er wordt stilgestaan bij de vraag welke kosten er komen kijken bij de transitie naar duurzame energie en welke voordelen duurzame energie heeft voor een individu of huishouden.

Ook het begrip energiearmoede wordt behandeld. Dit houdt in dat huishoudens na het betalen van huur en hun kosten voor levensonderhoud te weinig geld over houden om hun energierekening te betalen. Hoe kan dit worden aangepakt? Wat heeft dit te maken met duurzame energie?

Verder wordt er besproken hoe je als burger zelf mee kan doen in de energietransitie. Er worden praktische tips gedeeld, zoals isoleren en de verwarming lager zetten, en het belang van energiebesparing wordt besproken. En vervolgens: hoe kun je mensen overtuigen om ook energiebesparende maatregelen te treffen?

### Module 5: Communicatie en beïnvloedingsvaardigheden

In de laatste module gaan de deelnemers aan de slag met de vraag: hoe breng je jouw groene betrokkenheid over op anderen? Wat vind je daarin belangrijk, welke (communicatie)strategie past bij jou en hoe pas je die toe om jouw duurzame ambities te verwezenlijken? Kortom, hoe bereik je de mensen die jij wil bereiken?

Deze vijfde module is sterk gekoppeld aan de eigen plannen van de deelnemers. Vooraf wordt aan elke deelnemer gevraagd om de stand van zaken rondom hun eigen (plannen voor) activiteiten in enkele regels op te schrijven en dit naar de docent en organisatoren te mailen. Dit helpt de deelnemers om hun plannen inzichtelijk en concreet te maken, en wordt gebruikt tijdens de vijfde module.

In de module gaan de deelnemers namelijk een communicatiestrategie opstellen voor hun eigen activiteiten, met hulp van de docent en moderator.

Een goed startpunt hiervoor is een moment van zelfreflectie van de deelnemers: welke kwaliteiten en vaardigheden heb je, en wat zijn je valkuilen? Hoe kun je je activiteit op zo'n manier vormgeven dat je jouw kwaliteiten benut?

Vervolgens behandelt de docent verschillende manieren van beïnvloeding. Denk bijvoorbeeld aan de beïnvloedingsprincipes van sociaal psycholoog Robert Cialdini (principes zoals wederkerigheid, sympathie en sociale bewijskracht; Cialdini, 2008). Het is belangrijk dat hierbij ook aandacht wordt geschonken aan de manieren van communiceren met mensen van andere culturele achtergronden. Deelnemers krijgen inzicht in verschillende overtuigingstechnieken en leren hoe ze op een overtuigende en prettige manier met mensen kunnen communiceren. Indien nodig kan dit worden geoefend in een rollenspel.

Ten derde is het belangrijk voor deelnemers om inzichtelijk te maken wat ze precies willen vertellen. Deelnemers oefenen met het construeren van hun boodschap middels communicatieoefeningen. Voorbeelden zijn een elevator pitch, de DRAM-methode (Doelen, Resultaten, Activiteiten, Middelen) of het schrijven van een sprookje ("Er was eens een gezin dat de energierekening niet meer kon betalen..."). Doel van deze oefeningen is dat de deelnemer helder krijgt wat de kern van hun boodschap is, en hoe ze die helder kunnen formuleren voor hun specifieke doelgroep.

Tot slot wordt er door de groep gediscussieerd over de vraag: via welke weg kun je de doelgroep vinden en hoe krijg je hun aandacht? Ook in de eigen ervaringen van deelnemers schuilt veel kennis: wat werkt wel en wat werkt niet, als je met iemand communiceert?

Vanuit deze (zelf)kennis kunnen de deelnemers verder met het concreet maken van hun eigen plannen. Aan het eind van de module heeft elke deelnemer een communicatiestrategie, met daarin antwoord op de vragen:

- Wie is mijn doelgroep?
- Waar kan ik deze mensen vinden?
- Wat is mijn boodschap?
- Hoe breng ik mijn boodschap over?

---

De invulling van de modules zoals hierboven beschreven geeft de opzet weer die wij, Bureau Wijland en Klimaatverbond Nederland, hebben gebruikt bij de gegeven cursussen. De vijf modules geven inzicht in het thema energie vanuit verschillende invalshoeken, en vullen elkaar aan. Op deze manier hebben wij een zo compleet en divers mogelijk kennisplaatje meegegeven aan de deelnemers van de pilotcursussen, dat op dat moment paste bij de vraag vanuit de samenleving en opdrachtgevers.

Uiteraard is er ruimte om de invulling van modules aan te passen aan de lokale werkelijkheid en de wensen en behoeften van de opdrachtgever. Er kan bijvoorbeeld voor gekozen worden om andere onderwerpen te behandelen of modules toe te voegen. Ook de keuze van docenten met specifieke expertisegebieden kan richting geven aan de invulling van modules.



## Fase 3: Uitvoering en implementatie

Na afronding van de cursus gaan de Kleurrijke Energieambassadeurs aan de slag in de praktijk. Eigenlijk begint hier het 'echte werk' pas. Het is belangrijk om tijdens de cursus te blijven benadrukken dat de cursus slechts een middel is voor het echte doel: het ambassadeurswerk na de cursus.

Doordat de ambassadeurs ieder een eigen motivatie en doel hebben, kunnen hun plannen verschillend zijn (in vorm, doelgroep, aanpak, et cetera). Dit is tegelijkertijd een belangrijk pluspunt van de Kleurrijke Energieambassadeurs: zij werken vanuit intrinsieke motivatie en vanuit de behoeften die zij signaleren in de wijken en bij mensen om hen heen. Hun aanpak is dus sterk probleemgericht en praktijkgestuurd.

In principe werken wij met de ambassadeurs toe naar een aantal doelstellingen:

- De Energieambassadeurs geven gevraagde én ongevraagde adviezen aan bijvoorbeeld gemeente, woningcorporaties, bewoners, bewonersorganisaties en het maatschappelijk middenveld;
- De Energieambassadeurs verzorgen informatiebijeenkomsten, excursies en activiteiten voor diverse doelgroepen, of informeren burgers op andere manieren over duurzame energie en de energietransitie;
- De Energieambassadeurs verbinden zich ieder voor langere tijd aan een organisatie die / initiatief dat nauw betrokken is bij de energietransitie: als lid, bestuurder, vrijwilliger, bij een inspraakorgaan, et cetera;
- De Energieambassadeurs zijn zichtbaar d.m.v. wijkbladen en andere lokale (sociale) media;
- De Energieambassadeurs komen met eigen ideeën om de duurzaamheidsgedachte te verspreiden onder diverse doelgroepen.

Doelstellingen kunnen worden aangepast of aangevuld naar believen.

Een voorbeeld van een activiteit is de voorlichtingsbijeenkomst die twee Arnhemse Energieambassadeurs hebben georganiseerd in de Stadskeuken in Arnhem. De genodigden waren Turkse mensen uit hun wijk en kennissenkring. Er werd gezamenlijk geluncht en aansluitend een informatiepraatje gehouden door de regionale Energiebank, met adviezen voor energiebesparing in eigen huis. De Energieambassadeurs vertaalden waar nodig naar het Turks. De aanwezigen gaven naderhand aan veel nuttige tips te hebben gekregen, die ze direct konden doorvoeren in hun eigen huis. Ook waren zij overtuigd van het belang van zuinig omgaan met energie, om financiële en milieuredenen. Het feit dat zij uitgenodigd werden door bekenden en het feit dat er Turkse tolken waren, gaf hen het laatste zetje om naar de bijeenkomst te komen.

Bij het uitwerken en uitvoeren van hun activiteiten krijgen de ambassadeurs ondersteuning van de organisatoren, mede-deelnemers en eventuele andere partijen. De organisatoren denken mee, kunnen deelnemers in contact brengen met relevante organisaties of samenwerkingspartners, en bieden financiële en organisatorische ondersteuning. De precieze uitvoering en praktijkplannen zijn afhankelijk van de wensen van de opdrachtgever en de ideeën van de deelnemers van de cursus.

Indien gewenst kunnen de deelnemers en organisatoren besluiten om na de vijfde module opnieuw bij elkaar te komen om hun voortgang te bespreken en elkaar te helpen met de activiteiten. In onze

pilots is gebleken dat de bijna alle deelnemers behoefte hadden aan een zesde bijeenkomst. Wij raden aan om dit te faciliteren, en de groep te stimuleren om vaker bijeen te komen. Dit helpt de deelnemers om actief te blijven als energieambassadeur, de connectie met de andere deelnemers warm te houden en betrokken te blijven in het lokale energie-landschap. Deelnemers kunnen elkaar op de hoogte houden van nieuwe projecten of ontwikkelingen in de omgeving.

De organisatoren kunnen besluiten om voor het traject na de cursus een derde partij of persoon in de arm te nemen, die de deelnemers voor langere tijd begeleidt bij hun ambassadeursactiviteiten na de cursus en extra (periodieke) bijeenkomsten organiseert (zie voorbeeld Huis van Compassie bij de pilot in Nijmegen). De organisatoren kunnen dit natuurlijk ook zelf doen.

## Fase 4: Afronding en evaluatie

### Afronding

Om de cursus op een feestelijke manier af te ronden, raden wij aan om een certificaatuitreiking te organiseren. De vorm hiervan is aan u. Nodig de docenten, deelnemers en hun naasten uit, maar ook ambtenaren van gemeente of provincie, medewerkers/directeuren van lokale energieorganisaties, en andere geïnteresseerden. Nodig bijvoorbeeld de wethouder duurzaamheid / energietransitie uit om de certificaten uit te reiken.

In deze bijeenkomst worden enkele toespraken te gehouden door belangrijke personen in het lokale energie-landschap, kunnen de deelnemers vertellen over hun plannen of reeds uitgevoerde activiteiten, en krijgen ze tenslotte een certificaat. Zorg ervoor dat er ook wordt stilgestaan bij het belang en de rol van de Kleurrijke Energieambassadeurs, en de lokale toekomstvisie omtrent duurzame energie. Sluit af met een borrel.

Een dergelijke bijeenkomst geeft blijk van waardering voor het vrijwilligerswerk van de Energieambassadeurs, en geeft hen de mogelijkheid om verder kennis te maken met het lokale energie-landschap.

### Evaluatie

Na afloop van de cursus wordt deze geëvalueerd. De verbeterpunten die uit de evaluatie komen, zijn nuttig voor toekomstige lichtingen (zie hoofdstuk Pilots in Nijmegen en Arnhem voor een voorbeeld). De cursus in de huidige vorm is een product van de evaluatie van de pilots.

U kunt ervoor kiezen een evaluatie uit te voeren na elke module, of na de gehele cursus. In onze ervaring is het sturen van evaluatie-enquêtes na elke module overdadig, en worden deze niet consequent ingevuld door alle deelnemers. Een alternatief is om de enquête te bewaren voor na de vijf modules, en optioneel een mondelinge evaluatie te houden aan het eind van elke module.

Wij raden aan om de evaluatie enige tijd na de laatste module te houden, maar niet te lang erna, zodat de deelnemers al enige ervaring hebben opgedaan met hun activiteiten en de begeleiding daarbij, maar de vijf modules ook nog niet te ver zijn weggezonden. Daarnaast raden wij aan om de docenten korte tijd na hun module een evaluatie te sturen van hun eigen gastles.

De inhoud van de evaluatie is afhankelijk van de opdracht(gever). Ga hierbij uit van wat u belangrijk vindt om te weten. Enkele punten om mee te nemen bij het bepalen van de inhoud van de evaluatie zijn:

- Wat zijn de ervaringen van de energieambassadeurs?
- Wat zijn de ervaringen van de moderators/docenten?
- Sloot de inhoud van de modules aan op de lokale werkelijkheid en behoeftes van deelnemers en opdrachtgevers?
- Hoe hebben de deelnemers de begeleiding bij hun activiteiten ervaren?
- Wat zijn de effecten? Hebben de ambassadeurs kunnen bijdragen aan veranderingen qua energieconsumptie, mentaliteit? En waardoor is dit effect er wel of niet?

- Wat zijn de ervaringen van de bereikte doelgroep?
- Wat zijn de lessen en verbeterpunten? En in hoeverre is dit afhankelijk van de lokale omgeving/werkelijkheid?

Om een voorzet te geven vindt u in bijlage 1 en 2 voorbeeldenquêtes voor deelnemers en docenten.

Het ware effect van het werk van de ambassadeurs is vaak moeilijk te meten, en de beoogde effecten zijn situatie-afhankelijk (bijvoorbeeld het effect op energieconsumptie of op de mentaliteit van burgers). Pas daarom uw evaluatiemethode aan op de lokale werkelijkheid, om de effecten van het werk van de Energieambassadeurs te meten.

## Referenties

Cialdini, R. B. (2008). *Influence: Science and practice* (5<sup>de</sup> ed.). Pearson.

Cook, K. S., & Cooper, R. M. (2003). Experimental studies of cooperation, trust, and social exchange. In E. Ostrom & J. Walker (Eds.), *Trust and reciprocity: Interdisciplinary lessons from experimental research* (pp. 209–244). Russell Sage Foundation.

Klimaatverbond Nederland. (2019). Inclusieve participatie: De betrokkenheid van migrantengroepen bij de energietransitie. Verkregen van: <https://klimaatverbond.nl/publicatie/inclusieve-participatie-de-betrokkenheid-van-migrantengroepen-bij-de-energietransitie/>

Luhmann, N. (2000). Familiarity, confidence, trust: Problems and alternatives. In D. Gambetta (Ed.), *Trust: Making and breaking cooperative relations* (pp. 94-107). Verkregen van [http://onemvweb.com/sources/sources/familiarity\\_confidence\\_trust.pdf](http://onemvweb.com/sources/sources/familiarity_confidence_trust.pdf)

Odekerken, M., Brock, A., Haydary, M., & Bellaart, H. (2021). Naar een inclusieve energietransitie: Belemmeringen en bouwstenen bij de participatie van inwoners met een migratieachtergrond. *Kennisplatform Integratie & Samenleving*. [https://www.kis.nl/sites/default/files/naar-een-inclusieve-energietransitie\\_0.pdf](https://www.kis.nl/sites/default/files/naar-een-inclusieve-energietransitie_0.pdf)

## Colofon

De cursus Kleurrijke Energieambassadeurs is mogelijk gemaakt door:

*Qader Shafiq (Bureau Wijland)*

*Petra Lettink (Klimaatverbond Nederland)*

*Betty Jacobi (Gemeente Arnhem)*

*Erik Maessen (Gemeente Nijmegen)*

*Yara Bon (Bureau Wijland)*

*Maisam Haydary (Klimaatverbond Nederland)*

*Jitske Broers (Bureau Wijland)*

*Ivan Wecke (Bureau Wijland)*

Redactie van de methodiek door Jitske Broers en Ivan Wecke.

Dank aan de gastdocenten:

Betty Jacobi (gemeente Arnhem), Irene Dankelman, Petra Lettink (Klimaatverbond Nederland), Paul Basset (Klimaatverbond Nederland), Thijs de la Court (Klimaatverbond Nederland), Rob Groen (Energiebank Regio Arnhem), Nirupa Shantiprekash (Shanti Coaching & Consultancy), Moniek Kamm.

Dank aan alle samenwerkingspartners:

Gemeente Arnhem, Gemeente Nijmegen, Provincie Gelderland, Huis van Compassie, Klimaatverbond Nederland, Power2Nijmegen, Energiebank Regio Arnhem, KombiSOL, Arnhem Aan, Energiecoöperatie WPN, Wiek-II, Rijn-en-IJssel energiecoöperatie.

Heeft u vragen of opmerkingen? Neem dan contact op met Bureau Wijland via: [kleurrijke-energie@bureauwijland.nl](mailto:kleurrijke-energie@bureauwijland.nl)

Bureau Wijland, partner in diversiteit en duurzaamheid  
Prins Hendrikstraat 7 | 6521 AV Nijmegen | +31 (0)6-30487382  
[info@bureauwijland.nl](mailto:info@bureauwijland.nl) | [www.bureauwijland.nl](http://www.bureauwijland.nl)

## Bijlage 1: Evaluatie-enquête voor deelnemers

Het onderstaande is een voorbeeld voor een algemene evaluatie van de cursus, in te vullen door de deelnemers. De inhoud van de vragenlijst kan worden aangepast op de specifieke wensen en kennisbehoefte van de opdrachtgever. Indien gewenst, kunnen hieraan vragen specifiek voor elke module worden toegevoegd, met betrekking tot bijvoorbeeld de leerdoelen of de gastdocent.

### Informatievoorziening en werving:

*Hoe vond je de informatievoorziening voorafgaand aan de cursus?*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*Hoe was de communicatie met organisatoren?*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

### Over de losse modules:

#### *Module 1:*

*De kwaliteit van de lesstof vond ik...*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*De kwaliteit van docent vond ik...*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*De module voegde voldoende toe aan het geheel.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*De kennis uit de module is bruikbaar voor mijn eigen activiteiten.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*De module maakte goed duidelijk wat de rol van een energieambassadeur is.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Module 2:*

*De kwaliteit van de lesstof vond ik...*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*Kwaliteit van docent vond ik...*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*De module voegde voldoende toe aan het geheel.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*De kennis uit de module is bruikbaar voor mijn eigen activiteiten.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*De module heeft mij voldoende inzicht gegeven in mijn eigen motivatie voor duurzaam handelen.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Module 3:*

*De kwaliteit van de lesstof vond ik...*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*Kwaliteit van docent vond ik...*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*De module voegde voldoende toe aan het geheel.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*De kennis uit de module is bruikbaar voor mijn eigen activiteiten.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*De module gaf de urgentie weer van de energietransitie.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------



*Module 4:*

*De kwaliteit van de lesstof vond ik...*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*Kwaliteit van docent vond ik...*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*De module voegde voldoende toe aan het geheel.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*De kennis uit de module is bruikbaar voor mijn eigen activiteiten.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*De module heeft mij nuttige inzichten gegeven over energiebesparing.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Module 5:*

*De kwaliteit van de lesstof vond ik...*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*Kwaliteit van docent vond ik...*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*De module voegde voldoende toe aan het geheel.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*De kennis uit de module is bruikbaar voor mijn eigen activiteiten.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*De module heeft mij inzicht gegeven in beïnvloedings- en communicatiestrategieën.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

Cursus algemeen:

*De diversiteit in docenten vond ik...*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*De duur van de modules (4 uur per bijeenkomst) vond ik...*

Erg weinig	Weinig	Neutraal	Veel	Erg veel
------------	--------	----------	------	----------

*Het aantal modules (5) vond ik...*

Erg weinig	Weinig	Neutraal	Veel	Erg veel
------------	--------	----------	------	----------

*Miste je nog bepaalde onderwerpen tijdens de cursus?*

- Ja, namelijk: .....
- Nee

Eigen plannen:

*Hoe vond je het formuleren van je eigen plannen?*

.....

.....

.....

*Hoe was de begeleiding vanuit de organisatoren bij het maken van eigen plannen?*

Onvoldoende	Matig	Neutraal	Goed	Uitstekend
-------------	-------	----------	------	------------

*Hoe ging de uitvoering van eigen activiteiten? (indien van toepassing)*

.....

.....

.....

*Hoe vond je de sfeer in de groep?*

.....  
.....  
.....

*Wat voor cijfer zou je de cursus geven? (0-10)*

.....

*Zou je de cursus aanbevelen aan een ander?*

- Ja
- Nee

*Heb je nog andere op- of aanmerkingen?*

.....  
.....  
.....

## Bijlage 2: Evaluatie-enquête voor docenten

U kunt ervoor kiezen om de gastdocenten een evaluatie voor te leggen na het geven van hun module. Onderstaande vragenlijst kan hiervoor gebruikt worden. Deze kan ook worden aangepast naar uw eigen wensen en kennisbehoefte.

*Het doel van de cursus (in zijn geheel) was mij duidelijk.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Ik was op de hoogte van het programma van de cursus.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Ik ben tevreden over mijn bijdrage aan de cursus.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Ik heb de doelstellingen van mijn module behaald.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Ik ben tevreden over de mate van participatie van de deelnemers tijdens mijn module.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Ik ben tevreden over de afstemming van mijn bijdrage met andere programmaonderdelen in de cursus.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Ik ben tevreden over de inhoud van mijn module.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Ik ben tevreden over de organisatie rond mijn module.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Ik ben tevreden over de communicatie met de organisatoren.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Ik sta achter het concept van de cursus.*

Zeer oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Zeer eens
-------------	--------	----------	------	-----------

*Ik sta ervoor open om een volgende keer weer een module voor deze cursus te verzorgen.*

- Ja
- Nee

*Heeft u opmerkingen of verbeterpunten?*

.....

.....

.....